

16. *Arguitur tertio.* — Ultima objectio sumitur ex Scoto: nam sequitur ex dictis, posse Angelum illuminare Petrum, verbi gratia, nova phantasmata illi tribuendo: non per se illa efficiendo, sed aliunde illa adducendo, medio eorundem phantasmatum subjecto, ut, verbi gratia, transferendo spiritus, qui sunt intra corpus Pauli cum suis phantasmatibus, in organum Petri. Consequens non videtur admittendum; ergo. Sequela patet, quia spiritus animales, sicut possunt ab Angelo moveri ab una parte ejusdem corporis in aliam, ita possunt transferri ab uno corpore in aliud, quia non apparet major difficultas, quia sine penetratione cum partibus corporis possunt extrahi spiritus per meatus ab uno corpore, et in aliud immitti. Motus autem spiritibus movebuntur et deferentur species ipsis inhaerentes. Minor autem probatur, quia tunc posset facere Angelus, ut Petrus cæcus haberet propria phantasmata colorum in eum translata ex capite Pauli videntis colores: consequens autem videtur incredibile; alioqui etiam dæmones hoc facere possent, quod inauditum est.

17. *Prima Scoti responsio.* — *Impugnatur.* — *Secunda quoque responsio excluditur.* — Ad hoc Scotus refert duos modos respondendi; unus est quod licet Angelus transmutaret illo modo spiritum ab uno in alium, non conservaretur in illo phantasma, quia non servaret eandem proportionem, ad causam, a qua fuit impressum, id est, ad sensus externos ejusdem corporis. Et hunc impugnat, quia phantasma non pendet in conservari a sensibus, sed tantum in fieri. Alia responsio est, quod licet conservaretur phantasma, Petrus, in quem translatum fuit, non posset illo uti, quia non fuit a se per suos sensus, eorumque sensationem genitum. Contra hoc vero etiam objicit, quia si phantasma semel factum non pendet in esse a sensibus, etiam non penderet in operari; ergo potest immutare quamcumque phantasiam, cui sufficienter applicetur: ergo si applicetur Petro, in quem transfertur, phantasia Petri immutabitur ab illo, et ita poterit illo uti: sicut posset phantasia naturaliter uti phantasmate a Deo impresso, sine sensibus externis, præsertim si tale sit, quale posset per sensus generari. Propter quæ ipse dubius in ea re manet.

18. *Tertia Bassolis responsio etiam refellitur.* — Aliter Bassolis ait, phantasma a phantasia fieri, et ab illa pendere, sicut radium a sole, et ideo non posse conservari, si ab ea separaretur. Sed contra quia phantasma, vel non

fit effective a phantasia, sed ab objecto medio, seu externo: vel si aliquando fit, non fit immediate ab ipsa potentia, sed medio aliquo actu secundo, a quo pendet phantasma in fieri, non in conservari: nam manet in potentia cessante actu. Quod si sit sermo de dependentia a phantasia, sicut a causa materiali, illa erit in phantasmate inhaerente ipsi potentiae, illud enim non poterit in alium transferri, quia non potest migrare de subjecto in subjectum, neque potentia ipsa potest in alium transferri. At vero argumentum non procedit de isto phantasmate, sed de illo, quod est in spiritu animali, a quo potest phantasia, quasi objective, seu effective immutari, et illud neque effective, nec materialiter pendet ab ipsa phantasia.

19. *Quarta et vera responsio.* — Aliter ergo responderi potest, negando phantasmata inhaerere spiritibus, sed potentiae, vel organo ejus, quod est ipsum cerebrum, quod licet possit ab Angelo intra idem caput agitari aliquo modo, quatenus fluidæ substantiæ est, non tamen potest ulla ex parte transferri ab uno in aliud caput, quia animatur eadem anima, et ita separata pars statim interiret; et consequenter phantasmata illi inhaerentia perirent. Quæ responsio etiam in spiritibus habebit locum, si (ut multi volunt) etiam illi vivunt, et anima informantur. Et fortasse licet non omnes spiritus vivant, illi quibus insunt phantasmata, perfectiores sunt, et anima informantur. Fieri etiam potest, ut licet non vivant, talem requirant dispositionem ad conservandum in se phantasma, ut extracti a corpore subito illam amittant, et ideo conservare phantasma non possint. Sed licet hæc sint incerta, et in materia de Anima expendenda sint accuratius, in præsentis puncto probabilius videtur, non posse Angelum naturaliter facere illam transmutationem phantasmatum, quia non potest facere, ut aliquis interius cogitet, et proprium conceptum formet rei, quam per nullum sensum exterioriorem percepit; causa vero hujus impotentiae assignanda est aliqua ex dictis. Inter quas, quæ ultimo loco sunt sumptæ ex subjecto proximo phantasmatis, et dispositione in illo requisita, probabiliores videntur.

20. *Pro dubio secundo in num. 7.* — *Secunda assertio bipartita.* — *Ostenditur prior pars contra Alensem, ut a quibusdam explicatur.* — Ex his quæ de phantasia diximus, facile potest explicari, quomodo Angelus intellectum hominis illuminet, quidve in illo efficiat? Dicendum est enim non illuminare intellectum aliquid in

illo immediate efficiendo, sed tantum media phantasia illum juvando. Prior pars est imprimis contra nonnullos antiquos, qui dixerunt, Angelum illuminare hominem imprimendo ejus intellectui immediate ipsam intellectio-nem. Solet tribui Alensi, 2 part., quæst. 40, art. 4, quia dicit ultra viam phantasie Angelum illuminare nostrum intellectum: *Per immediatam irradiationem sive communicationem suarum visionum.* Ex quibus verbis aliqui colligerunt, loqui Alensem vel de communicatione formali, ita ut Angelus illuminans per suummet actum faciat hominem intelligere formaliter, vel saltem ut efficiat in homine actum quo intelligat: utrumque autem est plane impossibile. Primum quidem, quia non potest eadem intellectio vel transire a subjecto in subjectum; vel simul inhaerere duobus intellectibus, angelico et humano; vel constituere intellectum hominis formaliter intelligentem non inhaerendo illi. Secundum autem, quia nec intellectus humanus potest intelligere per actum receptum ab alio, et a se non elicitum, nec intellectio unius Angeli potest per modum objecti intelligibilis actu uniri intellectui alieno ad eliciendam in illo cognitionem sui. Quia etiam respectu alterius Angeli hoc non potest, ut libro secundo, dictum est: ergo multo minus poterit repugnantia in intellectu conjuncto, quia non potest intelligere spirituale objectum immediate, et in se, quale est conceptus Angeli, quia intellectus animæ conjunctæ pendet in modo concipiendi a phantasmatibus.

21. *Alia videtur fuisse Alensis sententia.* — Neque Alensis in eo sensu est locutus, sed loquitur de impressione speciei intelligibilis, quia, ut inquit: *Angelus objicit se animæ, quæ existente, visa, seu species Angeli relinquuntur in anima, seu accipiuntur ab illa,* non quidem eadem numero, sed similes, ut fit in speculo, cujus exemplo utitur, citatque Augustinum, lib. 12, Gen. ad litt., cap. 30, dicentem, *sancti Angeli visa sua ineffabili modo in spiritu nostro infundunt, et quadam præpotenti unione nostra esse faciunt.* Eandemque sententiam, licet non eodem modo, tenuit Albertus Magnus de *Quatuor coæquevis*, 1 p., quæst. 6, art. 11, ubi ait, non solum posse Angelum illuminare hominem ordinando, vel applicando phantasmata; sed etiam ex phantasmatibus, quæ homo habet, posse Angelum abstrahere species intelligibiles, quas intellectui hominis imprimat. Et ex parte consentit Scotus supra, quem Bassolis sequitur. Dicunt enim, licet Angelus non illuminet producendo speciem intelligibili-

lem, ut totalis causa, posse id facere per modum causæ partialis, coagendo intellectui agenti hominis, ut efficacius possit cum phantasmate producere speciem intelligibilem perfectiorem, et distinctius representantem.

22. *Impugnatur etiam hæc Alensis sententia.* — Veruntamen nihil horum cum fundamento dicitur, aut probabile videtur. Nam imprimis actus intelligendi Angeli non potest per modum objecti speciem imprimere in hominis intellectu; saltem quando anima est corpori conjuncta, quia sicut anima non potest in eo statu aliquid cognoscere, aut cogitare, sine conversione ad phantasmata; ita non potest recipere aliquam speciem, nisi mediis phantasmatibus. Præterquam quod illa species esset superflua, quia non posset anima conjuncta illa specie naturaliter uti. Unde nec anima ipsa potest tales species ab Angelo accipere, quoniam ad hoc non movetur per phantasmata: et intellectus agens hominis non determinatur ad aliquid agendum, nisi media phantasia. Deinde non potest Angelus solus efficere species in intellectu hominis representantes idem, quia phantasmata representare possunt: nam vel essent altioris ordinis, et representantes, ac operantes sine dependentia a phantasmatibus, et hæc sunt improportionatæ animæ conjunctæ, quia illis naturaliter uti non potest, ut dictum est, et ita sunt supervacaneæ, et naturaliter impossibiles pro hoc statu. Vel sunt ejusdem rationis cum illis, quas medio phantasmate homo sibi formare posset, quæ solent dici species per accidens infusæ, et istæ etiam sunt supernaturales quoad modum, et ideo ita est proprium Dei illas efficere, sicut infundere habitus sua virtute sola, qui naturaliter per solos actus fieri possent. Præterea sicut materia non obedit Angelis ad productionem formarum materialium, ita neque intellectus possibilis hominis illis obedit ad productionem formarum spiritualium, quæ in ipso, et ex ipso possunt produci, quales sunt species intelligibiles. Confirmatur, quia non potest Angelus nova phantasmata per se efficere in sensu interiori, ut ostensum est; ergo multo minus poterit per se efficere species: solum ergo potest concurrere, ut illæ fiant applicando activa passivis.

23. *Quinto specialiter contra Scotum.* — Denique quod Scotus ait de partiali efficientia, imprimis supponit habere Angelum intellectum agentem, quod esse salvum in libro secundo, ostensum est. Deinde etiamsi Angelus haberet vim activam sumendi species a rebus

pro seipso, seu efficiendo illas suo intellectu, non propterea posset coagere cum nostro intellectu agente ad efficiendas in illo species. quia hæc actio, ut sic dicam, est extra spheram talis facultatis: nam intellectus agens non datur ad illuminandos alios, sed tantum intrinsecam potentiam intellectivam. Unde anima separata non potest per suum intellectum agentem producere speciem in aliam, neque illi conjungi ad fortius agendum; nec Angeli inter se hoc possunt; ergo frustra id fingitur in Angelis respectu hominis. Denique Angelus non potest per se efficere qualitates corporeas, etiam partialiter; ergo neque species spirituales potest illo modo efficere.

24. *Concluditur secunda pars assertionis.* — Concludimus ergo, Angelum non illuminare hominem efficiendo, vel lumen, vel speciem, vel actum, vel aliquid aliud immediate, et per se in ipsum hominis intellectum, sed tantum quasi objective ex parte phantasie, modo supra declarato. Ita docet D. Thomas, d. q. 111, a. 1. Nam licet ibi dicat, Angelum illuminare intellectum confortando illum: non intelligit illam confortationem esse per aliquam efficientiam directam in intellectum hominis, sed per directionem objectivam, per quam, et veritas melius proponitur, et explicatur, et ita intellectus juvatur ad illam melius apprehendendam, et ad judicandum de illa per medium sibi propositum. Nec refert quod idem D. Thomas, 1 part., quæst. 117, art. 1, constituit in hoc differentiam inter hominis illuminationem ab Angelo, vel ab alio homine, quia non ponit illam differentiam in efficientia per se, et directam in ipsum intellectum, quam aliis locis aperte negat; sed in hoc quod Angelus superiori virtute, et majori acumine mentis potest docere, quam homo; et præterea quia majorem efficaciam habet circa ordinationem, et applicationem phantasmatum, quam homo, et ita etiam sentiunt Cajetanus, Capreolus, et omnes Thomistæ, et Ægidius, dicto quodl. 6, et in 2, dist. 9, quæst. 1, art. 5, ubi nihilominus ait, phantasmata per Angelum ordinata excellentiori modo operari in intellectu; non quia Angelus per se cum illis efficiat, sed quia, vel ipsa phantasmata subtiliora sunt, vel melius ordinata: nam quod talia sint, potest Angelus facere applicando activa passivis, et per localem motum, ut diximus. Idem docent reliqui theologi citati, præsertim Bonaventura, Richardus. Et satis probatur a sufficienti enumeratione. Et illam optime confirmat Bernardus, serm. 5, in Cant., circa finem, dicens

nullum creatorum spirituum per se nostris mentibus applicari, ut nullo mediante corporis instrumento nos doctiores efficiat, etc.

25. *Ad Augustinum in num. 1.* — D. Thomas interpretatur Augustinum, ut dictum est supra in num. 10. — Neque Augustinus, lib. 12, Gen. ad lit., aliquid in contrarium definit; sed inquirendo, et dubitando loquitur. Nam, cap. 13, post alias multas interrogationes de anima, inquit: *An aliquando in seipsa videt ista, aliquando per alterius spiritus commixtionem? Quidquid horum est, lenere affirmari non oportet.* Et infra, *Aliquando (ait) vera dicunt, que absunt a presentium sensibus, quod certe nescio, qua occulta mixtura spiritus fit.* In quibus verbis specialiter agit de spiritu malo docente aliquam veritatem occultam. In capite vero 30, loquens de visionibus, quas spirituales, cœlestes, divinas et angelicas vocat, inquit: *Sunt quedam excellentia et merito divina, que demonstrant Angeli miris modis, utrum visa a facili quadam et præpotenti conjunctione, vel commixtione etiam nostra esse facientes: an scientes nescio quomodo nostram in spiritu nostro informare visionem, difficilis perceptu et difficilior dictu res est.* Ex quibus verbis satis patet ipsum dubitando tantum loqui, etiam obscure proponere illos modos, de quibus dubitat, ut vix intelligatur, quod per illam commixtionem, conjunctionem, vel informationem significare voluerit. D. Thomas autem, 1 part., dicta quæst. 111, art. 3, ad 2, uno verbo exponit Augustinum, ut non de commixtione per essentiam, sed per effectum fuerit locutus, illum autem effectum putat non esse alium, nisi quem Angeli per motionem humorum et spirituum facere possunt. Quæ responsio priori testimonio satisfacit: tamen quia in secundo duos modos proponit, de quibus dubius est, videtur certe dubitare, an hæc illuminatio interdum mere intellectualis et spiritualis sit; an solum ordinando et quasi informando phantasmata. Loquitur autem ibi de sanctis Angelis, in quo illa dubitatio cadere potest, quia licet virtute naturali solum possint illuminare posteriori modo per phantasiam, ut explicuimus, supernaturali virtute possunt altiori modo homines illuminare, etiam lumen et species in eo efficiendo. An vero interdum divina virtute ad hoc eleventur, incertum nobis est, et ideo nihil de illo miraculoso modo dicere possumus, sed tantum de naturali modo, quem explicuimus.

26. *Tertium dubium. An possit Angelus alienam voluntatem immutare.* — Prima conclusio

in hoc dubio. — Ultimo ex dictis facile definitur ultima pars in titulo capitis proposita, quod erat dubium tertium additum in numero septimo, nimirum, an possit Angelus immutare hominis voluntatem, quod etiam de voluntate alterius Angeli quæri potest. Dicendum autem est primo non posse Angelum directe immutare alienam voluntatem, immediate, et per se in illam efficiendo. Hoc certissimum est, et de Angelis inter se id docet D. Thomas, d. q. 106, art. 2, et de Voluntate humana, d. quæst. 111, art. 2, et 1, 2, quæst. 9, art. 6, et frequenter in aliis locis. Et consentiunt non tantum ejus discipuli, sed etiam cæteri theologi. Ratio autem, qua D. Thomas ad id probandum utitur, est, quia operatio voluntatis est quædam inclinatio volentis in volitum: inclinationem autem potentie nullus immutare potest, nisi auctor ejus; ergo solus Deus potest sic immutare voluntatem, quia solus Deus est auctor voluntatis. Sed in hac ratione subobscura est minor propositio. Nam illud verbum, *immutare*, æquivocum est, aut enim significat idem, quod mutare unam inclinationem in aliam oppositam, et sic vera est propositio, non est tamen necessarius ille modus immutationis, ut Angelus directe moveat voluntatem alterius, aliquid in illa per se efficiendo, sicut voluntas ipsa Angeli aliquid efficit in se, et tamen non immutat inclinationem suam in sensu declarato, vel *immutare*, significat, in voluntate efficere omnino ab extrinseco actum illum, quo inclinatur in objectum amatum. Et sic non solum est verum, non posse voluntatem sic immutari ab Angelo, verum etiam nec ipsum Deum posse illam ita immutare, quia repugnat, et contradictionem involvit, actum voluntatis esse omnino ab extrinseco, et non ab ipsa voluntate, si per ipsum vult, et amat, ut idem divus Thomas docuit 2, 2, q. 23, art. 2. Cum ergo divus Thomas in citatis locis dicat, voluntatem creatam a solo Deo posse sic immutari, non sumit verbum *immutandi* in sensu prædicto. Vel denique verbum *immutare* solum significat aliquid efficere in voluntate, quo ipsa mutetur, et velit, et sic non videtur in universum verum, neminem posse immutare potentiam, vel inclinationem ejus, nisi auctor ejus. Nam sæpe naturalis inclinatio augeatur, vel juvatur ab eo, qui non est naturæ auctor: nam qui projicit lapidem inferius, naturalem ejus inclinationem aliquo modo auget, et perficit, etiamsi non sit auctor ejus. Nihilominus tamen ratio D. Thomæ juxta materiam subjectam probabilissima est, et fundatur in

hoc, quod sicut motus naturalis, ut naturalis est, active solum ab intrinseco naturæ impetu, vel ab eo, qui dedit naturam, ita motus voluntatis active, et ex parte causæ efficientis solum est ab ipsa voluntate, et ab ejus auctore in suo genere. Et sic instantia de movente lapide inferius non obstat, quia motus ille, ut est, a projiciente non est naturalis, sed præter, vel ultra naturam, et ulterius talis est ille motus, ut possit esse omnino ab extrinseco, quod non habet actus voluntatis.

27. *Clarius assertio comprobatur.* — Clarius autem probatur assertio posita ex dictis. Quia Angelus non potest transmutare ad formas, vel qualitatem materiam ullam, id est, sive corporalem, et propriam, sive late per materiam intelligendo quodcumque subjectum mutabile, etiamsi spirituale sit; ergo nec voluntatem alterius potest ita mutare. Antecedens patet inductione in substantia spirituali, et intellectu ejus: nam eadem ratio est de voluntate. Secundo quia nihil est in voluntate, quod Angelus possit facere. Nam imprimis non potest ipsam voluntatem, ut quædam potentia est, intendere, vel minuere, vel in se aliquo modo immutare, quia est indivisibilis, et solum fit per concreationem cum substantia spirituali: nec potest illi imprimere actum primum, quia voluntas non indiget specie, vel alio actu primo omnino prævio ad actum secundum voluntatis: quia in voluntate non datur. Neque etiam potest puros habitus in voluntate alterius efficere, quia ex natura sua determinant sibi talem modum productionis, scilicet per actus suos, qui non potest ab Angelo immutari, quia omnis alia productio habitus esset miraculosa, et ideo solus Deus potest illam efficere. Loquor autem de puris habitibus: nam supernaturales habitus, qui quodammodo potentiam dant operandi, non producuntur quidem per actus, sed alia ratione, qui supernaturales sunt, a Deo solo infundi possunt. Deinde non potest Angelus efficere in aliena voluntate ipsum actum, quia nec ut causa integra ejus, quia repugnat talem actum esse totaliter ab extrinseco agente, ut jam dictum est; nec etiam ut causa partialis, quia voluntas Angeli solum est effectiva sui actus, quia solum potest immediate vitalem actum elicere, quo velit: volitionem autem alterius, nec totaliter, nec partialiter illam efficere potest, quasi eliciendo illam, nec etiam concurrente, aut quasi imperando per actum voluntatis suæ: nam iste modus concurrenti est proprius Dei, qui est causa universalis, et

Angelo non conceditur, nisi quoad motum localem, ut libro quarto visum est. Et hic discursus æque probat, non posse Angelum immutare appetitum sensitivum hominis, aliquid directe, et per se in illum efficiendo, ut facile consideranti, et applicanti patebit.

28. *Secunda conclusio.* — *Probat quoad Angelorum voluntates.*—Unde secundo concludendum est, tantum ex parte objecti, et medio intellectu posse Angelum movere alterius voluntatem. Hoc in Angelis est manifestum, quia seclusa efficientia per se, et immediata in ipsam voluntatem, non relinquitur alius modus movendi illam, nisi manifestatione, et propositione objecti, ac morali persuasione. Addit vero D. Thomas supra, etiam hoc modo, et ex parte objecti Angelum non posse sufficienter movere voluntatem, sed loquitur de motione sufficiente ad determinandam voluntatem quoad exercitium, ita ut necessario in tale objectum feratur: hoc enim modo sola Dei essentia clare visa necessario movet voluntatem, unde talis motio efficax, et efficacissima potius quam sufficiens dicenda est. Nihilominus tamen potest Angelus sufficienter voluntatem inclinare ex parte objecti, ut in illud ferri possit, si velit, imo non solum sufficienter, sed etiam superabundanter (ut sic dicam) persuadendo, et removendo impedimenta. Atque hoc etiam modo potest voluntatem hominis excitare, et movere.

29. *Specialiter probatur de humana voluntate.*—Est autem aliquid amplius peculiare in homine, ut notat D. Thomas, dicta quæst. 111, art. 2. Quia hominis voluntas, dum anima est corpori conjuncta, est colligata cum appetitu sensitivo, et in eadem animæ essentia radicata. Appetitus autem licet per se tantum possit moveri ex parte objecti, et media phantasia: nihilominus etiam quodammodo movetur ex parte corporis, quia cum appetitus sensitivus sit materialis potentia, moto, et alterato corpore excitatur appetitus, et ille quodammodo rapit secum voluntatem: dum ratio non potest satis advertere, quomodo in illa insurgere solent motus indeliberati, præsertim illi, qui dicuntur primo primi, ut in tractatu de Anima latius dicturi sumus. Quia ergo Angeli mediis humoribus, et spiritibus, vel aliis causis applicatis possunt corpus alterare, ideo mediante appetitu possunt, non tantum excitare pravæ cogitationes in phantasia, et intellectu, sed etiam in voluntate ipsa vi appetitus pravos excitare motus, quodammodo naturales, et necessarios, quamvis non possit voluntatem sim-

pliciter ad consensum necessitare, ut in libro secundo, latius dicendum est.

CAPUT XVII.

AN SANCTI ANGELI AD CUSTODIENDOS HOMINES DEPUTATI SINT, ET QUOMODO.

1. *Deus per Angelos hunc mundum visibilem gubernat.* — Post illuminationem dicendum superest de reliquis ministeriis, quæ Angeli sancti, ut ministri Dei in hoc mundo visibili exercent: et quoniam omnia ad custodiam hominum maxime prædestinatorum ordinantur, ideo de hujusmodi Angelorum custodia consequenter dicendum est. Et supponendum imprimis est, Deum per Angelos hunc visibilem mundum administrare, et gubernare. Ita docet D. Thomas, 1 p., quæst. 110, art. 1 et 3, cont. Gen., cap. 78. Quamvis enim Deus, sicut omnia per seipsum immediate produxit, ita omnium habeat providentiam proximam, et particularem, etiam de minimis, ut in primo tomo ostensum est, nihilominus executionem hujus providentiæ, quam gubernationem vocamus, non vult solus immediate efficere, sed quibusdam creaturis utitur ad gubernandas alias. Quia consentaneum suæ bonitati iudicavit, non solum creaturis suum esse, sed etiam virtutem agendi, et communicandi se aliis, illis impertiri, quod ad divinam bonitatem, et perfectiorem modum participandi illam maxime pertinet. Et ideo per quasdam creaturas influunt, et per superiora gubernat inferiora. Quia vero Angeli inter creaturas supremum gradum obtinent, ideo per illos hæc inferiora gubernant.

2. *Prædictum ministerium expriment Patres.*—Unde Dionysius, cap. 9, de cælest. Hierarch., per Angelos, ait, Deum gubernasse Gentiles et Hebræos. Et Augustinus quem divus Thomas adducit, lib. 3, de Trinit., cap. 4, dixit: *Sicut corpora crassiora, et inferiora per subtiliora, et potentiora quodam ordine reguntur; ita omnia corpora per spiritum vitæ et spiritus vitæ irrationalis per spiritum vitæ rationalis, et spiritus desertor per spiritum pium et justum, et ille per ipsum Deum.* Et addit inferius: *Nihil enim fit visibiliter et sensibiliter, quod non de interiori, invisibili, et intelligibili aula summi Imperatoris, aut jubetur, aut permittatur.* Quod fere per totum illum librum prosequitur. Et lib. 8, Gen. ad litt., cap. 24, dicit: *Angelis et Deo subdita est omnis natura corporea,* et lib. 83 quæstionum,

quæst. 79: *Unaquæque (inquit) res visibilis in hoc mundo habet potestatem angelicam sibi præpositam, sicut aliquot locis Scriptura divina testatur.* Et idem sentit, lib. 5, de Civit., c. 9, ubi inter causas ordinatas a Deo in hoc mundo ad ejus gubernationem, angelicos spiritus ponit. Addit præterea D. Thomas Gregorium in 4, Dialog., cap. 5, dicentem: *In hoc mundo visibili, nihil nisi per creaturam visibilem disponi.* Et prius dixerat, *ea, quæ invisibili servant, esse invisibilia non dubitentur.* *Hæc autem quæ esse credimus, nisi sanctos Angelos, et spiritus justorum,* et Damascenus, lib. 2, cap. 3, destinatos esse dicit, *ut certas quique terræ partes custodiant, gentesque et regiones tueantur:* Denique Origenes, homilia 14, in Num., dicit, *opus esse mundo etiam Angelis, qui præsent, etc.*

3. *Universum duplici modo spectari potest.*—Ut autem quod, et quale sit hoc angelicum ministerium, et quis sit finis ejus, quantaque certitudine credendum sit, explicemus, considerare oportebit, universum hoc duobus modis spectari posse, scilicet, vel secundum suum naturalem cursum ad promovendas, et conservandas creaturas corporeas, et visibiles ordinatum: vel prout ad salutem hominum, præsertim justorum, et electorum institutum est, et gubernatur, et propter eum finem multa in eo mirabilia, et propter ordinem causarum naturalium fiunt. Priori modo consideraverunt philosophi universum, et ideo multi eorum nullum ministerium circa conversationem, vel generationem rerum sensibilium Angelis tribuerunt, quia vel Angelos omnino ignoraverunt, vel eorum efficacitatem circa corpora, aut necessariam connexionem cum illis assecuti non sunt. Alii vero ad summum tribuerunt Angelis, seu intelligentiis motionem corporum cælestium, quia intellexerunt non moveri a se, sed indigere motoribus extrinsecis, quos non alia superiora corpora, cum nulla sint, sed spirituales, et intellectuales substantias esse conjecturarunt. Præter hanc vero motionem non crediderunt esse necessariam aliam curam, vel actionem Angelorum in hæc inferiora corpora: quia unumquodque secundum virtutem suam naturaliter operatur quantum potest, et per universalem cælorum influentiam singula ad sui conservationem, et omnia ad varios effectus producendos, sufficienter adjuvantur.

4. Et hæc fuit Aristotelis, et philosophorum melius sentientium opinio. Nam licet alii plures effectus, et generationes rerum sensibilium

immaterialibus substantiis, tanquam proximis causis tribuerint, id non nisi in magnos errores extreme contrarios declinando, confixerunt. Scilicet, vel tribuendo intelligentiis emanationem unius ab alia, scilicet inferioris a superiore per creationem, et infimæ, earum totius mundi visibilis creationem, et gubernationem, ut opinatus est Avicena; vel constituendo separatas ideas, a quibus formæ sensibilium rerum ex materia ingenita educerentur, et sic universum, et species rerum generabilium conservarentur, ut Platoni tribuitur. Contra quos errores in Metaphysica, disput. 15, section. 2, num. 9, et disputat. 81, section. 1, et disp. 35, section. 6, et supra in libro sexto ostendimus, Angelos nihil posse agere in corpora, nisi localem motionem. Quo supposito, sequendo meram rationem naturalem, et considerato tantum sine naturali totius universi, opinio Aristotelis satis probabilis est.

5. *Prima assertio.* — *Angeli altiori modo præsent mundo, quam philosophi putarunt.*—At vero secundum Catholicam fidem, qua docemur, totum hoc universum esse propter hominem, et hominem ipsum ad supernaturalem Dei cognitionem, amorem, et cultum in hac vita præstandum esse creatum; et ad æternam alterius vitæ felicitatem omnem creatam naturam superantem esse ordinatam, longe altiori modo Angelos præsent sub Deo his rebus sensibilius, et immediatam curam, et operationem circa illas habere statuendum est. Nam Scriptura sacra frequenter refert mirabiles effectus, quos per Angelos DEUS in hoc inferiori mundo operatur, ut supra tractando de motu Angelorum et de potestate, quam habent ad assumenda, et movenda corpora monstravimus, et sequenti capite iterum ostendemus. Unde propter hanc causam totum hoc angelicum ministerium circa regimen universi ad custodiam hominum reducimus, quia ubi unum est propter aliud, ibi est unum tantum: totum autem ministerium angelicum circa res corporeas, sive inanimatas, sive irracionales, est propter hominum custodiam; ergo totum illud ministerium sub custodia hominum comprehenditur, tantumque, et tale est, quantum ad hominum salutem fuerit opportunum: nam ideo dicuntur Angeli in ministerium mitti propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis.

6. *Assertio de fide.* — *Homines viatores traditi sunt Angelis ad custodiam.*—Igitur secundo, ac principaliter statuendum est homines viatores sanctis Angelis per ineffabilem